

DOI: 10.26104/NNTIK.2022.53.85.054

Курманкулов Ш.Ж., Таштанбекова Т.Т., Назарбаева Н.Ш.

«ЧАБАЛ» ОКУУЧУЛАРДЫН КӨЙГӨЙҮН ЧЕЧҮҮГӨ КАРАТА
«РЕПЕТИТОР» БКМАСЫН КОЛДОНУУ ЗАРЫЛДЫГЫ

Курманкулов Ш.Ж., Таштанбекова Т.Т., Назарбаева Н.Ш.

НЕОБХОДИМОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МЕТОДА «РЕПЕТИТОР»
ДЛЯ РЕШЕНИЯ ПРОБЛЕМЫ «СЛАБЫХ» УЧАЩИХСЯ

Sh. Kurtankulov, T. Tashtanbekova, N. Nazarbaeva

NECESSITY OF «TUTOR» METHOD USAGE FOR SOLIVING
PROBLEM OF «WEAK» LEARNERS

УДК: 372.853. (575.2)(043.3)

Биздин билим берүү системабыз окуучулардын жөндөм мүмкүнчүлүгүнө жараша билим алуу шартына ылайыкташпастан, окуу программасы менен окуу китебин түзгөн авторлордун ойлогонундай абстракттуу үлгүлүү окуучунун предметтик окуу материалын өздөштүрүү деңгээлиндей жүргүзүүнү талап кылышы белгиленген. Ал эми мугалимдер сабакка даярданууда ортодон жогорку билим деңгээлдеги окуучуга эсептелип, реалдуу окуучулардын арасында сабак өздөштүрүүсү боюнча «чабал деңгээл» бар экендиги көмүскөдө калып жаткандыгы, эмне себептен улам бул деңгээлдин болуш мүмкүнчүлүгү ачып көрсөтүлгөн. Баласынын келечегин ойлогон ата-энелер бул маселени кандай жолдор менен чечүүнү аракет кылып жатышы, бул проблеманын ийгиликтүү чечилишинин негизги бир жолу репетиторлук иш аракет экени негизделген. Репетиторлуктун көптөгөн артыкчылыктары, өзгөчөлүктөрү жана функциялары бар экендигин так көрсөтүлүп, алардын ишке ашуу мүмкүнчүлүктөрү анализделип, окуучулардын чабал деңгээлине каршы күрөшүүгө болгон суроо талаптарды аткаруунун бир нече жолу болушу мүмкүн экендиги аныкталган.

Негизги сөздөр: жөндөмдүүлүк, интеллект, активдүүлүк, өз алдынчалык, эффективдүүлүк, репетиторлук, рефлексия, инновация, салыштырмалуулук, өздөштүрүү деңгээли.

Отмечается, что наша система образования не приспособляется к условиям обучения по способностям учащихся, а требует уровня овладения учебным материалом абстрактно-образцовым учеником, как считают авторы учебной программы и учебников. Однако при подготовке к уроку учителями считаются учащиеся от среднего до высшего образования, и то, что у реальных учащихся существует «слабый уровень» обучения, остается неясным, и почему такой уровень возможен. Он основан на том, что родители, обеспокоенные будущим своего ребенка, пытаются решить эту проблему, и одним из основных способов решения этой проблемы является репетиторство. Четко указано, что тьюторство имеет множество преимуществ, особенностей и функций, проанализированы возможности их реализации, определено, что может быть несколько способов удовлетворения требований по борьбе со слабым уровнем обучающихся.

Ключевые слова: способность, интеллект, активность, самостоятельность, эффективность, обучение, рефлексия, новаторство, относительность, уровень мастерства.

It is noted that our education system does not adapt to the conditions of learning according to the abilities of students, but requires a level of mastery of educational material by an abstract exemplary student, as the authors of the curriculum and textbooks believe. However, when preparing for a lesson, teachers are con-

sidered to be students from secondary to higher education, and that there is a “weak level” of learning among real students remains unclear, and why such a level is possible. It is based on the fact that parents who are concerned about the future of their child are trying to solve this problem, and one of the main ways to solve this problem is through tutoring. It is clearly indicated that tutoring has many advantages, features and functions, the possibilities of their implementation are analyzed, it is determined that there can be several ways to meet the requirements to combat the weak level of students.

Key words: ability, intelligence, activity, independence, efficiency, learning, reflection, innovation, relativity, skill level, activity.

Кандай гана окуучулардын класс курамын топтобойлу, жөндөмүнө карайбызбы, кызыкчылыгына карайбызбы же жөн эле чогултулган класс окуучу балдары болобу, баары бир окуучулардын арасында салыштырмалуу күчтүүлөрү жана начарлары бар болот. Кайсы бир окуучу айтылган сөз маалыматын жакшы түшүнөт, башкасы жакшы түшүнбөй калат, кайсы бир окуучу бир предметке кызыгат, кайсы бир окуучу тап-такыр башка багыттагы предметке кызыгат, кайсы бир окуучу эч бир предметке жакшы кызыкпай оюнга, механикалык жумуш кылганга же айыл жеринде үйдө мал бакканга кызыгат. Канткен күндө дагы бирдей кызыкчылыгы бар, бир багытты көздөгөн, бирдей потенциалдагы окуучулардын курамынан класс түзүү дээрлик мүмкүн эмес десек жаңылышпайбыз.

Баласынын келечегин ойлоп, баласынын сапаттуу билим алуусун каалаган, баласынын башка балдардан калышпай өнүгүп-өсүүсүн ойлогон ата-эне, бул проблеманы чечүүнүн жолу баласынын мектепте жалпы окуучулар катары билим алуу менен биргеликте, аны жалгыз жана жекече билим алуу (репетиторлук) менен айкалыштыруу зарыл экенин жакшы түшүнүшү керек.

Чындыгында биздин билим берүү системабыз окуучулардын жөндөм мүмкүнчүлүгүнө жараша билим алуу шартын карабастан, окуу программасы менен окуу китебин түзгөн авторлордун ойлогонундай деңгээлде окуучу предметтик окуу материалын өздөштүрүү иш-аракетин жүргүзүүнү талап кылышат. Демек окутуу багыты кадимки шартта жашоочу окуучунун деңгээли үчүн эмес, окуу китептеринде

ойлонулган абстрактуу үлгүлүү окуучунун билим базасына эсеп кылынып маселелер жана мисалдар берилген. Ар бир класс деңгээлине тиешелүү билим куржунуна (компетенциясына) ээ болгон, б.а. идеалдуу үлгүлүү окуучу окуу материалын бир окуганда, бир укканда эле түшүнгөн жана эске сактап кала алган, керектүү учурда аны кайрадан айтып берип же колдоно алган, берилген үй тапшырмаларын эч кыйынчылыксыз эле шыр аткара ала турган балдардын образын түзөт. Мындай окуучу окуу материалынын ар бир параграфын, бөлүмүн окуганда эле билим деңгээлин бир тепкичке жогору көтөрө алышы мүмкүн. Бирок, чындыгында ушундай параметрдеги окуучулар саны канчалык? Бул дайыма челилбеген проблемалуу суроолордун катарын толуктап турат десек жаңылышпайбыз. Ал эми мугалимдер сабакка даярданууда ошол үлгүлүү балага же ортодон жогорку билимдүү балага эсептелген багытта иш алып барышат. Ошондо реалдуу окуучулардын сабак материалын өздөштүрүүдөгү кетирилген каталардын, кемчилдиктердин себептери көбүнчө көңүлгө алынбай келе жатат. Алар менен жекече иштөө, айрыкча айыл жерлеринде негизинен таптакыр эле токтоп калгандай сезилет.

Ошондуктан ал көңүлдүн сыртында калып, окуучулардын сабак өздөштүрүү деңгээли дегенде төмөнкүдөй айтылып жүрөт.

1. Репродуктивдүү деңгээл (эстөө).
2. Активдүү деңгээл (түшүнүү).
3. Практикалык деңгээл (колдонуу).
4. Продуктивдүү деңгээл (чыгармачылык).

Эч качан, «чабаал деңгээл» деген бар деп бир дагы мугалим айтып, эстегиси келбейт. Муну козгогон мугалимдин өзү үчүн проблема жаратып алышы мүмкүн. Билим берүүнү башкаруучулар тарабынан мугалимге кысым жасалат. Сен окута албайсың? Сен жаңы ыкмаларды билбейсиң! Сен алар менен жекече иштебейсиң! Сен сабак учурунда кайтарым байланыш кылбайсың! Сен балдарды предметке кызыктыруу жолун билбейсиң! Сен алардын ата-энелери менен байланышпайсың! - деген сыятуу толгон токой проблемалар пайда болот. Мын ушулардан качып, мугалим «чабаал деңгээлдеги» окуучулар менен жеке иш алып баруунун ордуна, ата-энелери менен сүйлөшүп кошумча сабак өтүү проблемасын чечип репетиторлук түрүндө жекече иштөөнү уюштурууну ордуна эптеп эле «3» деген универсалдуу баа коюп кутулушуп жатышат.

Окуучулардын арасында чабаал деңгээлдин болушун таптакыр жок кылуу толук чечиле турган проблемалык маселе эмес. Аны эч качан толук чечүү мүмкүн эмес, бирок аны менен күрөшүп азайтуу ишке аша турган маселе. Дегеле баштадан бери, бүгүнкү күнү деле жакшы деген учурда, мугалимдердин сабак берүү методикасы сабакты

орто өздөштүргөн окуучуга ориентация алынган. А, чындыганда мамлекеттин жана өкмөтүн билим берүү системасы боюнча жүргүзүлгөн саясатта жеткиликтүү көңүл бурбаган кош көңүлдүүлүктөн улам, анын жемиши катары жана биздин коом багыт алып кирип барган атаандаштык (рыноктук) экономикасынын таасири менен бүгүн мектептерде ЖОЖду сырттан окуп бүткөн же мугалимдик кулк-мүнөзү жок б.а. окуучулар менен иштегенди билбеген мугалимдердин саны мектеп чөйрөсүн толуктап калгандыгы өкүнүчтүү болууда. Булардын дагы таасири тийип, мектеп окуучуларынын арасында сабакка жетишүүсү начар болгон чабаал деңгээлдеги окуучулардын көбөйүүсүнө шарт түзүлүп келет.

Бул толук чечилбеген маселе болуп келе жатканы факт. Ар кандай инновациялык жана оюн ыкмаларын колдонуу менен бул ишти жакшыртуу багыттары болууда [1-3]. Бирок мындай жол менен деле маселени толук чечүү чектелүү болуп калат. Анткени, бул маселе бир факторлуу эмес көп факторлуу маселелерге кирет. Ал, негизинен окуучулардын өзүнө, өздүк өңүгүү деңгээлине, өздүк алаксуусуна, тукум куучулуктан берилген жөндөмүнө, өздүк рефлексиясына байланышкан маселе жана буга дагы окуучулардын түшүнбөстүктөн, билбестиктен кетирген каталарын кошууга болот. Бул каталарга мектеп мугалимдери тарабынан көңүл бурулбай, изилденбей келе жатат. Анын бир нече себептери болушу мүмкүн, алардын катарында, мугалимдердин үй-тирчилигине байланыштуу ашыкча убактысынын жоктугу, андай ишти аткарууга тиешелүү шартын түзүлбөгөндүгү жана бул ишти аткарууга мугалимдерде тиешелүү билимдердин жана тажрыйбанын жоктугу.

Ал эми баласынын келечегин ойлогон ата-энелер бул маселени башкача жолдор менен чечүүнү аракет кылып жатышат. Мисалы, баштапкы класста баласы үчүн мектепти тандоо, мугалимди тандоо же жеке менчик мектептерине окутуу. Булардан башка, репетиторлук жол менен бул маселени чечүүнү каалаган ата-эне, каржысынын жоктугуна байланыштуубу же башка себептер менен, иши кылып алардын саны көңүл жылытгарлык эмес деп айтууга болот. Бул проблеманын ийгиликтүү чечилишинин жолу бирөө, ал репетиторлук иш аракет экенин ата-энелер жакшы түшүнүүсү керек.

Жогорудагы айтылгандардын негизинде бүгүн «чабал» деңгээлдеги окуучулардын активдүүлүгүн көтөрүү актуалдуу проблема экендигин көрүүгө болот жана аны чечүү үчүн күрөшүү зарыл экендигин баса белгилеп айтсак болот. Ал түгүл ЮНЕСКОнун салыштырмалуу анализ жүргүзүүчү эл аралык мектебинин изилдөөсүндө дагы окуучулар үчүн жүргүзүлгөн жеке кошумча сабактын баланын инсандык ком-

петенциясын өнүктүрүүгө салымы чоң деген тыянакка келишкен [4].

Тарыхый таризде, репетитор төмөнкүдөй функцияларды аткарган адам:

- билим алуучуга, тиешелүү материалды өздөштүрүүсүнө жардам берүүчү жеке үй мугалими;
- окуучулардын алган сабак материалын кайталоо боюнча мектеп мугалиминин жардамчысы.

Ар бир мугалим, ар бир окутуучу, ар бир ата-эне же ар бир инсан репетитор боло албайт. Ага тиешелүү функцияны аткаруунун өзгөчөлүгү, талабы, артыкчылыгы, таш-бышы же сырлары жана репетитор болуучу инсандын сапаттык кулк-мүнөзү негизги ролдорду ойнойт. Репетиторлуктун көптөгөн артыкчылыктары жана өзгөчөлүктөрү бар. Биз алардын жаңы багыттагыларын белгилей кетели. Алар:

- бүгүн айрыкча окуучуларды өз алдынча өнүгүү шыгын пайда кылуу маанилүү болууда, ошондуктан бул жөндөмдү жеке кошумча сабак бул ишти аткарууга ыңгайлуу болот;

- заманбап шартта репетитор окуучуга академиялык билим берүүчү мугалим катары болбостон, ал окуучуга анын ички резервдик потенциалын ачууга жардам берүүчү тюрдордун милдетин аткара алат;

- репетитор окуучуга өздүк рефлексиясын ойготууга б.а. өзүнүн жетишкендиктерин, кемчилигин сезүүгө жана анын үстүндө иштөөгө үйрөтүү менен бара-бара өз алдынча билим алууга болгон мүмкүнчүлүгүн өстүрүүгө багыттай алат.

- бардык эле окуучулар репетиторго барса эле иш ийгиликтүү болот деген ойдон алыспыз. Тескерисинче кээде ал иш окуучуну тажатып, ого бетер сабак өздөштүрүүсү төмөн болуп кетиши мүмкүн эгерде окуучунун эс алганга жана баш сергиткенге бош убактысы болбосо;

- репетитор, окуучу менен өз ара түшүнүү үчүн аны менен дос болгондой мамиле жасоосу керек. Ошол учурда окуучу ага суроо берүүдөн тартынбай, туура жоопту алам деген ишеничи күчөшү мүмкүн;

- адам баласынын өнүгүүсүнүн өзүнүн белгилүү бир этаптары жана билгичтиктердин топтому баланын кайсы бир жаш курагында калыптанат, аны репетитор байкоого алышы жеңил. Ал курактан өтүп же ага жетпеген болсо, анда ал окуучунун тигил же бул материалды өздөштүрүүдө кыйынчылыкка туш келүүсү мүмкүн экен [5];

- бардык окуучу жалпы класста олтурганда билбеген суроосун мугалимден кайра суроодон тартынат. Билбегени ошол боюнча калып кетет. Ал эми жекече сабакта андай болбойт, ал тартынбай сурай алат;

- репетитордун кадимки сабактагы мугалимден негизги өзгөчөлүгү болуп анын чыгармачылыктуу-

лугу жана ар бир окуучуга инсанга багытталган окууну жүргүзгөндүгү саналат.

- репетиторлук баштаганда эле шыр жүрүп кетүүчү маселе эмес. Адегенде жеңил темаларды карап, анан акырындап татаалга өтө баштоо керек. Болбосо «чектик такалууга» туш келип калышы мүмкүн;

- Эмне үчүн репетитор класстагы предметтик мугалимге караганда жакшыраак, анткени көпчүлүк учурда чабаал окуучулардын пайда болуп калышына мугалимге байланыштуу субъективдүү фактор жашап келет. Окуучунун кайсы бир предметке кызыкпаганы, ошол предметтик мугалим материалды кызык эмес, зериктирме түрүндө айтып бериши, ашыкча талап коюусу же жөн гана ошол мугалимге болгон тартылуунун жоктугу, жактырбагандыгы себеп болуп турат. Ушундай себептерден улам репетитор болуу оңой милдет эмес экендигин сезүүгө болот. Ошондой эле репетитор болуучу инсандын жеке сапаты дагы негизги ролдордун бирин ойнойт [6].

Репетиторлук иш аракеттин өзүнүн так белгилүү болгон 4 функциясы бар. Алар:

- жалпы эле окуу программасын жетиштүү өздөштүрө албай калган окуучуну жетиштүү деңгээлди карай жогору тартуу;

- окуучу баланын кайсы бир предметке болгон же жалпы эле окууга болгон кызыгуусун жаратуу же ойготуу;

- окуучуларды экзамен тапшырууга, олимпиадага же жогорку окуу жайына тапшырууга даярдоо;

- окуучунун өз алдынча үйгө берилген тапшырмаларды аткара албай калган учурда ага жардам берүү. Бул акыркы функция «Фоксфорд» пайда болгон жаңы функциялардын бири болуп саналат. Бул дагы акыркы жылдары айрыкча он-лайн режиминде суроо-талаптуу болууда. Ата-энелерини колу бошобо же жардам берүү колдорунан келбесе ушул жолду пайдаланышат. Мына ушундай репетиторлукту колдонуу менен окуучулардын чабал деңгээлине каршы күрөшүүгө болгон суроо талаптарды аткаруунун бир нече жолу болушу мүмкүн. Чабал окуучулардын сабакты өздөштүрүүгө болгон активдүүлүгүн өстүрүүнүн жолу катары төмөнкүлөрдү айтууга болот. Алар:

1. Калк жыш жашаган жерлерде, б.а. мектеп контингенти чоң болгон жерлерде балдардын деңгээлдерине жараша профилдик класстарды түзүү менен.

3. Окуучулардын ата-энесинин каржылык колдоосу менен мектептен сырткары мугалимден репетитор жалдоо менен.

4. Дагы эле окуучулардын ата-энесинин каржылык колдоосу менен мектептин ичинен предметтик мугалимдерден репетитор жалдоо менен.

5. Класстагы сабакты өздөштүрүү деңгээли боюнча «активдүү» жана «продуктивдүү», ал эми өнүгүү деңгээли боюнча «активдүү» жана «прогрессивдүү» деңгээлде болгон окуучулардын акыл-эс потенциалын пайдалануу менен.

Биринчи ыкманы бардык мектептер үчүн б.а., класс контингенти аз жана айрыкча айыл мектептери үчүн колдонууга каражаттык тартыштыктан улам дээрлик мүмкүн эместигин айтууга болот. Ошондуктан, мындай профилдик окуу класстары түзүлбөгөн мектептерде андагы окуучуларын кээ бир жаратылыштан, талантуулукка жарамдуу, жөндөмдүү балдардын чыныгы жөндөмдүүлүгү ачылбай калган учурлары көп эле кездешүүдө.

Экинчи ыкма, чоң жана чакан шаарларда жалпы окуу программасын жетиштүү өздөштүрө албай калган окуучуну жетиштүү деңгээлди карай жогору тартууга жана окуучу баланын кайсы бир предметке болгон же жалпы эле окууга болгон кызыгуусун жаратуу же ойготууга болбосо да азыр окуучуларды экзамен тапшырууга, олимпиадага же жогорку окуу жайына тапшырууга даярдоодо өтө кеңири колдонула баштады. Жогоруда айтылган шаарларда окуучулардын ата-энесинин каржылык колдоосу менен мектептен сырткары мугалимден репетитор жалдоо кадимкидей көрүнүшкө айланып кеңири орун алууда.

Үчүнчү ыкма чоң жана чакан шаарларда дээрлик колдонулбай калды, шаардан алыс жайгашкан жердеги мектептерде жана айыл жергесинде анча мынча гана орун алышы мүмкүн. Айыл жергесинде жашаган көпчүлүк элдердин каржылык тартыштыгынан улам репетитор колдонууну чоочун катары карап жатышат. Ал эми чабал балдардын активдүүлүгүн жогорулатууга бул ыкмалар деле жетиштүү колдонулбай келет. Мына ушул өңүттөн алып караганда, биз бул проблеманы чечүүнүн жалпы бир жолу катарында төртүнчү ыкманы сунуштап жатабыз.

Биз сунуштап жаткан репетиторлук ыкма эки багыттау ишти камтуусу мүмкүн. Биринчиден, начар окуган «чабал» деңгээлдеги окуучу балдардын окуу иш аракетин активдештирүүгө багыттап, башкача айтканда активдүү деңгээлдеги окуучунун акыл-эс потенциалын пайдаланып, ал окуучулардын жетишүүсүн көтөрүү болсо. Экинчи тараптан, «активдүү», «прогрессивдүү» деңгээлдеги окуучулардын, «окутуп жатып окуйсун, үйрөтүп жатып үйрөнөсүн» дегендей, бул категориядагы

балдардын чыныгы жөндөмдүүлүгүн ачууга шарт жаралышы мүмкүн [7].

Биз сунуштап жаткан ыкма репетиторствонун жогоруда белгиленген функциялардын ичинен экинчи жана төртүнчүсүн жарым жартылай аткарууга карата иш-аракеттерди жүргүзүүгө болот деген ойдобуз.

Биз сунуштаган ыкманы мугалимдер колдонуусу үчүн атайын усулдук көрсөтмө даярдап, анда окуучуларды репетиторлукка багыттап ишке чегерүүдө төмөнкү жагдайларды эске алуу зарылдыгын белгиледик. Алар:

- бул ыкманы дайыма ар сабак сайын эмес аралатып, сабак материалдын оор, жеңилдигине карап тескеп колдонуу зарыл;

- салттуу сабактын тапшырманы суроо этабында, сабакты бышыктоо этабында жана айрым учурларда жаңы теманы өздөштүрүү учурунда дагы тематикага жараша тандоо менен колдонсо болот деген ойдобуз;

- ар бир окуучу мүнөзүнө жараша репетиторлук жөндөмүнө ээ боло албоосун эсепка алуу;

- билим деңгээли тең болгон окуучулар бири-бирине репетитор боло алабы? Мында атаандашуу, жарышуу орун алып калса бири-бирин укпай коюшу мүмкүн. Ошондуктан репетитор окуучунун билими, кабыл алуусу, жөндөмү репетиторлукка алынган окуучудан жогору болгону туура болот;

- кээ бир учурларда, бир окуучу башка окуучунун анын үстүнөн иштөөсүн жактыра бербешти мүмкүн, ошондуктан окуучулардын кимдин кимге репетиторлук кылышында өздөрү табышканга дагы уруксат бергенибиз жакшы натыйжа бериши мүмкүн;

- бул ыкманы ишке ашырууда сөзсүз окуучулардын билим деңгээли боюнча айырмачылыгын билүүсү керек. Андай айырмачылыктар аз болгон класста бул ыкманын көп деле зарылчылыгы жок болушу мүмкүн. Ошондуктан мугалим окуучулардын предметти өздөштүрүүдөгү класста «чабал», «репродуктивдүү», «активдүү» жана «продуктивдүү» деңгээлдеги окуучулардын катышынын кандай экенин болжолдоп аныктап алганы туура;

- репетитор болуучу окуучу сабакты өздөштүрүү деңгээли боюнча «активдүү» жана «продуктивдүү», ал эми өнүгүү деңгээли боюнча «активдүү» жана «прогрессивдүү» деңгээлде болгону иштин ийгиликтүү болушун камсыз кыла алышы мүмкүн;

– окуучу репетитор карамагына алган окуучуларга айтып түшүндүрүп эле бербестен, айткандарын кайра сурап, кандай өздөштүргөнүн билгени жакшы натыйжа бере алышы билинди;

– мугалим окуучуга айрым окуучуларга репетиторлук милдетти жүктөгөндөн кийин, болду окуучулар эми өзү эле аткара берет деген ойдон алыс болушубуз керек. Ар бир репетитор болгон окуучулардын кимисинин үйрөткөн балдары кандай өзгөрүүгө ээ болгондугун байкай жүрүү керек. Кээ бир учурларда алар менен жеке сүйлөшүп акыбал кандай болуп жатканын, эмне кылуу керек экендигин кеңеш берүү пайдалуу болот. Мына ушуларды эске алып бул ыкманы колдонууну сунуштадык. Биз бул макалада бул ыкманы колдонуу зарылдыгын негиздедик, ал эми мектептеги апробация жыйынтыгын кийинки макалаларда берүүнү пландаштырдык.

Адабияттар:

1. Молдокеримова Э.К. Орто мектепте физика, математика предметтерин окутууда дидактикалык оюндар аркылуу

- окуучулардын таанып-билүү ишмердүүлүгүн активдештирүү [Текст]. / Э.К. Молдокеримова // Кыргыз билим берүү академиясынын Кабарлары. - №1(29). - 2014. - 58-61-бб.
2. Курманкулов Ш.Ж. Окуучулардын активдүүлүгүнө таасир берүүчү факторлордун окуу предметине карата өзгөчөлүктөрү [Текст] / Ш.Ж. Курманкулов, Т.Т. Таштанбекова. / Наука и новые технологии и инновации Кыргызстана. №10. - 2019. С. 214-218.
  3. Маткасымова А.К. Оюн-мектепке чейинки курактагы балдарга экономикалык тарбиялоонун каражаты катарында [Текст] / А.К. Маткасымова / Известия вузов Кыргызстана №3. - 2019. - С. 88-93.
  4. Наумова А.А. Роль репетиторства в современной системе образования [Текст] / А.А. Наумова / Россия между модернизацией и архаизацией: 1917-2017. - 2017. - С. 385-390.
  5. Бекбоев И.Б. Окутуу процессинин илимий негиздери. Мектеп мугалимдери, ЖОЖдордун окуучулары, аспиранттар жана изденүүчүлөр үчүн. [Текст] / И.Б. Бекбоев. - Б.: Улуу Тоолор, 2020. - 120-б.
  6. Жулябина, Н.М. Феномен электронного репетиторства: новый шаг к сокращению неравенства в образовании. / Письма в Эмиссия. Оффлайн: электронный научный журнал. - 2017. - №6. - С. 2525. URL: <http://www.emissia.org/offline/2017/2525.htm>
  7. Крылова, Н.Г. Репетиторы выходят из тени [Текст] / Н.Г. Крылова / Народное образование. - 2011. - №5. - С.180-184.